

Nadija Hašimi

BISER KOJI
JE SLOMIO
ŠKOLJKU

Prevela
Dubravka Srećković Divković

■ Laguna ■

Naslov originala

Nadia Hashimi

THE PEARL THAT BROKE ITS SHELL

Copyright © 2014 by Nadia Hashimi

Translation copyright © 2018 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

*Mojoj voljenoj kćeri Zejli.
Našim voljenim kćerima.*

*Morska voda preklinje biser
da slomi svoju školjku*

Iz ekstatičke pesme *Ima neki poljubac koji želimo*
Dželaludina Muhameda Rumija,
persijskog pesnika iz XIII veka

PRVO POGLAVLJE

RAHIMA

Šehla je stajala pred našom kapijom od jarkozelenog metala što je rđao po rubovima. Istezala je vrat. Pervin i ja smo zao-krenule na uglu i ugledale joj olakšanje u očima. Nismo smele opet da zakasnimo.

Pervin mi je uputila pogled, te smo prešle u naš užurbani korak. Trudile smo se koliko god smo mogle a da ne potrčimo. Gumeni donovi šljapkali su po putu i dizali oblačiće prašljivog dima. Porubi haljina pljeskali su nas po gležnjevima. Hidžab mi se lepio za graške znoja po čelu. Pretpostavljala sam da se i Pervinin isto tako lepi, pošto još nije odleteo.

Prokleti bili. Oni su krivi! Ti dečaci sa onim njihovim bezočnim keženjem i odrpanim pantalonama! Nismo prvi put zbog njih kasnile.

Potrčale smo pored vrata, plavih, ljubičastih, tamnocrvenih. Pored tačaka boje na slikarskom platnu od gline.

Šehla je zamahala ka nama.

„Brže!“, raspomamljeno je prošištalala.

Dašćući, ušle smo za njom na kapiju. Metal je zveknuo o ragastov.

„Pervin! Zašto to radiš?“

„Izvini, izvini! Mislila sam da neće biti toliko bučno.“

Šehla je prevrnula očima, isto tako i ja. Pervin je uvek puštal vrata da lupe.

„Gde ste vi dosad? Zar niste prošle ulicom iza pekare?“

„Nismo mogle, Šehla! Upravo je tamo i stajao!“

Išle smo dužim putem oko pijace, izbegavši pekaru pred kojom bazaju dečaci, pogurenih ramena, a očima izviđajući bledosmeđu džunglu u koju se pretvorilo naše selo.

Uz spontane utakmice u uličnom fudbalu, bio je to glavni sport dečaka iz škole – da motre na devojke. Smucali su se naokolo i čekali nas da izađemo iz učionica. Čim kročimo izvan kruga škole, neki dečak bi se, recimo, zaleteo između kola i pešaka da se prilepi devojci koja mu je zapala za oko. Takvo praćenje pomagalo mu je da obznani vlasništvo. *Ovo je moja devojka*, saopštavalo je ostalima, *i tu ima mesta samo za jednu senku*. Ovoga dana je magnet za takvu neželjenu pažnju bila moja dvanaestogodišnja sestra Šehla.

Dečaci su to smatrali laskanjem. Ali devojke je plašilo jer bi ljudi vrlo rado zaključili da su same tražile pažnju. Naprosto nije postojalo mnogo izvora zabave za dečake.

„Šehla, gde je Rohila?“, prošaputala sam. Srce mi je snažno lupalo dok smo se šunjale ka zadnjem delu kuće.

„Odnela je neko jelo susedima. Madar-džan im je spremila malo plavog patlidžana. Mislim da je neko kod njih umro.“

Umro? Steglo me je pod grudima, te sam preusmerila opet pažnju na praćenje Šehlinih koraka.

„Gde je madar-džan?“, upitala je Pervin nervoznim i prigušenim glasom.

„Uspavljuje bebu“, odgovorila je Šehla okrenuvši se ka nama. „Zato vam je bolje da ne budete preglasne, inače će znati da dolazite kući tek sad.“

Pervin i ja smo se skamenile. Šehlino lice se zarozalo dok je piljila u naše razrogačene oči. Munjevito se obrnula i ugledala

iza sebe madar-džan. Bila je izašla na stražnja vrata i stajala je u malom kaldrmisanom dvorištu iza kuće.

„Vaša majka je veoma svesna kada ste stigle kući, i takođe je veoma svesna kakav vam primer daje vaša starija sestra.“ Ruke su joj bile čvrsto prekrštene na grudima.

Šehla je od srama oborila glavu. Pervin i ja smo se upinjale da izvrdamo madar-džaninim gnevnim očima.

„Gde ste bile?“

Koliko sam žarko želela da joj kažem istinu!

Jedan dečak, dovoljno veliki srećnik da ima bicikl, pratio je Šehlu, vozeći se pored nas pa kružeći tamo-amo. Šehla nije obraćala pažnju na njega. Kad sam joj došapnula da gleda u nju, ućutkala me je, kao da će glasnim izricanjem to postati istina. Prilikom trećeg prolaska, previše se približio.

Zaokrenuo je ispred nas i pošao opet u našem pravcu. Jurio je zemljanom ulicom, usporavajući kako se bližio. Šehla je uporno gledala u stranu i trudila se da deluje ljutito.

„Pervin, pazi!“

Pre nego što sam stigla da je odgurnem sa puta, biciklista-progonitelj je prešao prednjim točkom preko nekakve konzerve na ulici; zavrludao je levo-desno, pa naglo skrenuo da izbegne psa lutalicu. Bicikl je pošao pravo na nas. Dečaku su obrve bile izdignute, usta otvorena dok se borio da povrati ravnotežu. Dokačio je Pervin pre nego što se izvurno na stepenice pred prodavnicom nepokvarljive robe.

„O, bože!“ uzviknula je Pervin, bučno i ošamućeno. „Gledaj ga! Razbi se kao zvečka!“

„Šta misliš, da li se povredio?“, upitala je Šehla. Držala je šaku preko usta, kao da nikad nije videla tako tragičan prizor.

„Pervin, haljina!“ Oči su mi prešle sa Šehlinog zabrinutog lica na Pervinin pocepani porub. Oštre žice što vezuju žbice bicikla potkačile su joj haljinu.

Bila je to nova školska uniforma, te je Pervin istog časa zaplakala. Znale smo, ako madar-džan kaže ocu, zadržaće nas kod kuće umesto da nas šalje u školu. I pre se to dešavalo.

„Zašto sve ćutite kad vas nešto pitam? Zar nemate ništa da kažete u svoju odbranu? Dolazite kući sa zakašnjenjem i izgledate kao da ste vijale pse po ulici!“

Šehla je bezbroj puta progovarala u naše ime i delovala je ozlojeđeno. Pervin je bila klupko živaca i jedino je uspevala da se vrpolji. Začula sam svoj glas pre nego što sam i znala šta govorim.

„Madar-džan, nismo mi krive! Bio je jedan dečak na biciklu i mi nismo obraćale pažnju na njega, ali on se uporno vraćao, i čak sam se i izvikala na njega. Rekla sam mu da je budala ako ne zna put do svoje kuće.“

Pervin se nehotice zakikotala. Madar-džan ju je ošinula pogledom.

„Je li ti prilazio?“, upitala je okrenuvši se ka Šehli.

„Ne, madar-džan. Hoću da kažem, bio je na nekoliko metara iza nas. Ništa nije rekao.“

Madar-džan je uzdahnula i uhvatila se za slepoočnice.

„Baš lepo. Sad unutra i sedajte da radite domaći. Videćemo šta će otac na ovo da kaže.“

„Reći ćeš mu?“, uzviknula sam.

„Naravno da ću mu reći“, odgovorila je i pljesnula me po zadnjici kad sam prošla pored nje u kuću. „Nemamo naviku da krijemo tajne od vašeg oca!“

Dok smo zarivale olovke u sveske, šapatom smo raspravljale o tome šta će padar-džan reći kad stigne kući. Pervin je imala neke ideje.

„Mislim da treba da kažemo padaru da naše nastavnice znaju za te dečake i da su se već uvalili u nepriliku, pa nas neće više dirati“, vatreno je predložila.

„Pervin, nema od toga ništa. Šta ćeš reći kad madar bude pitala Behduri-hanumu?“ Šehla, glas razuma.

„E pa, onda možemo da mu kažemo kako se taj dečak izvinio i obećao da nas neće više uznemiravati. Ili da nameravamo da iznađemo drugi put do škole.“

„Lepo, Pervin. Ti mu to kaži. Ionako mi se smučilo da govorim u vaše ime.“

„Neće Pervin ništa reći. Ona priča samo kad niko ne sluša“, kazala sam ja.

„Baš smešno, Rahima. Ti si silno hrabra, jelda? Da vidimo koliko ćeš biti hrabra kad padar-džan bude došao kući“, uzvratila je Pervin dureći se.

Tačno, nisam bila baš preterano hrabra devetogodišnjakinja kad je na red došlo suočenje s padar-džanom. Svoje misli sam zadržala zapečaćene iza stisnutih usana. Na kraju je padar-džan odlučio da nas opet ispiše iz škole.

Molile smo i preklinjale padar-džana da nam dozvoli da nastavimo sa školom. Jedna Pervinina nastavnica, madar-džanina drugarica iz detinjstva, čak nam je došla u kuću i pokušala da urazumi naše roditelje. Padar-džan je ranije popuštao, ali ovog puta bilo je drugačije. Želeo je da idemo u školu, ali ga je mučilo pitanje kako da to bezbedno ostvari. Na šta će to ličiti ako dečaci iz kraja ganjaju njegove kćeri pred svima? Strašno.

„Da imam sina, ovo se ne bi dešavalo! Do sto đavola! Zašto imamo kuću punu devojčica! Nemamo jednu, nemamo dve – već pet!“ urlao bi. Madar-džan bi se na to uposlila kućnim obavezama, osećajući na plećima breme razočaranja.

U poslednje vreme narav mu se pogoršavala. Madar-džan nam je govorila da ćutimo i odnosimo se prema njemu s poštovanjem. Govorila je da je padar-džan svašta teško preturio preko glave te je postao naprasit čovek. Govorila je da će ubrzo biti onaj stari ako se budemo lepo ponašale. Ali bilo je sve teže prisetiti se doba kad padar-džan nije bio naprasit i bučan.

Sad kad smo sedele u kući, dodeljena mi je dodatna obaveza da donosim namirnice iz prodavnice. Za starije sestre, kao odraslije i upadljivije, važio je karantin. Ja sam bar dotad bila nevidljiva za dečake, te nisam predstavljala rizik.

Na svaka dva dana ćušnula bih nekoliko madar-džaninih novčanica u kesicu koju mi je ušila u džep haljine kako ne bih imala izgovora da ih izgubim. Zaputila bih se vijugavim uskim uličicama i pešačila trideset minuta do pijace koju sam obožavala. Prodavnice su vrvele od života. Žene su izgledale drukčije nego pre nekoliko godina. Neke su imale dugačke plave burke, druge dugačke suknje i smerne hidžabe. Svi muškarci su se odevali kao moj otac, u duge košulje i široke čakšire – boja jednako sumornih kao što su naši predeli. Mali dečaci su imali ukrašene kape sa okruglim ogledalcima i zlatnim uvijucima. Dok stignem tamo, cipele bi mi se opet isprašnjavile, a hidžab sam koristila kao filter da se odbranim od oblaka prašine koje su stotine kola ostavljale za sobom. Kao da se taj predeo bledosmeđe boje rastapao u vazduhu našeg sela.

Prošle su dve nedelje od našeg ispisivanja iz škole i vlasnici prodavnica već su me poznavali. Nije bilo mnogo devetogodišnjakinja koje bi odlučno išle iz prodavnice u prodavnicu. A pošto sam posmatrala roditelje kako ubijaju cenu, verovala sam da mogu i ja to isto. Raspravljala sam se s pekarom kad hoće da mi naplati dvostruko više od onog što sam viđala da naplaćuje mojoj majci. Prepirala sam se s bakalinom ako pokuša da me ubedi da je brašno koje želim uvozno, pa stoga podložno i dodatnoj marži. Naglasila bih da jednako lako mogu da kupim isto to fino brašno kod Mirveis-age malo dalje u ulici i frknula bih na cenu koju mi je naveo. On bi zaškrgutao zubima i ubacio brašno u kesu zajedno sa ostalim namirnicama, mrmljajući u po glasa reči kakve nijedno dete ne bi trebalo da sluša.

Madar-džan se radovala što ima moju pomoć za pijacu. Dovoljno je već bila zauzeta Sitarom, koja je upravo proho-

davala. Madar-džan je terala Pervin da čuva Sitaru dok ona sa Šehlom obavlja kućne poslove, briše prašinu, čisti, priprema večeru. Svakog popodneva madar-džan bi nas sve tri posadila s knjigama i sveskama da uradimo domaće zadatke koje nam je ona zadala.

Šehli su ti dani bili samotni i naporni. Čeznula je da se viđa s drugaricama i razgovara s nastavnicama. Šehlinu snagu činile su intuicija i inteligencija. U odeljenju se nije ubrajala u odlikaše, no obično bi očarala nastavnice taman toliko da je uguraju u kratki spisak najboljih đaka. Bila je prosečne lepote, ali ulagala je naročitu brigu u svoj izgled. Svake večeri se češljala najmanje pet minuta, pošto joj je neko rekao da će joj tako uvojci brže rasti. Šehlino lice je bilo od onih kakva ljudi nazivaju prijatnim, ne prelepim ili nezaboravnim. Ali ličnost joj je prosto zračila. Ljudi bi je pogledali i prosto morali da se osmehnu. Učtiva i pristojna, u školi je bila omiljena. Znala je nekako da te pogleda da se osetiš važno. Pred rodbinom i prijateljima, Šehla je izazivala ponos naše madar-džan jer je govorila zrelo i raspitivala se o svakom članu porodice.

„Kako je Farzana-džan? Baš je dugo nisam videla! Molim vas, prenesite joj da sam se raspitivala za nju“, rekla bi. Babe bi sa odobravanjem klimale glavom, hvaleći madar-džan što je odgojila tako lepo vaspitanu ćerku.

Pervin je već bila druga priča. Ona je posedovala upečatljivu lepotu. Oči joj nisu imale blatnosmeđu boju kao kod nas ostalih. Umesto toga, bile su one lešnikastosive nijanse zbog koje zaboraviš šta si to hteo da kažeš. Kosa joj se slivala oko lica u talasastim pramenovima prirodnog sjaja. Bila je neporecivo najlepša u čitavoj našoj široj porodici.

Ali potpuno joj je manjkalo umeće društvenog ponašanja. Ako bi svratile madar-džanine prijateljice, Pervin bi se šćućurila u neki ugao i uposlila se pakovanjem i prepakivanjem kakvog stolnjaka. Ako uspe da pobjegne pre nego što su gošće i ušle u

sobu, još bolje. Za nju nije bilo većeg olakšanja nego kad izbegne tradicionalni pozdrav od tri poljupca. Odgovarala je kratko i sve vreme bi joj oči počivale na najbližem izlazu kojim može da pobege.

„Pervin, molim te! Hala Lejluma te nešto pita. Možeš li, moliću, da se okreneš ovamo? To cveće ne mora da se zaliva baš ovog tren!“

Ono što joj je nedostajalo u umeću društvenog ponašanja, Pervin je višestruko nadoknađivala umetničkim sposobnostima. Bila je pravi majstor sa olovkom i hartijom. Grafit se u njenim rukama preobražavao u vizualnu energiju. Izborana lica, povređen pas, kuća previše oštećena da bi se opravila. Imala je dar, sposobnost da prikaže ono što drugi ne vide iako im oči upijaju iste prizore kao njene oči. Znala je za nekoliko minuta da skicira remek-delo, ali zato je pranje sudova kod nje trajalo satima.

„Pervin je sa nekog drugog sveta“, govorila je madar-džan. „Ona je devojka drugačije vrste.“

„Kakve će joj to koristi doneti? Moraće da opstaje i probija se kroz život na ovome svetu“, odbrusio bi padar-džan, ali voleo je njene crteže i čuvao je čitavu gomilu kraj svog kreveta, da ih prelista s vremena na vreme.

Drugi Pervinin problem bio je u tome što se rodila sa iščašenim kukom. Neko je kazao madar-džan da je sigurno previše ležala na boku dok je bila trudna. Još otkako je Pervin propuzala, bilo je očigledno da nešto nije u redu. Trebalo joj je mnogo više vremena da prohoda, a hramaće do kraja života. Padar-džan ju je vodio lekaru kad je imala pet ili šest godina, ali rekli su da je prekasno.

A potom sam tu bila ja. Meni ispisivanje iz škole nije smetalo toliko kao mojim sestrama. Valjda zato što mi je pružilo priliku da se sama odvažim napolje, bez dve starije sestre da me grde ili da zahtevaju da ih držim za ruku dok prelazimo ulicu. Konačno sam imala slobodu – čak veću nego moje sestre!

Madar-džan je bila potrebna pomoć za nabavke, a u poslednje vreme bilo je nemoguće osloniti se na padar-džana u ma čemu. Zamolila bi ga da joj kupi nešto na pijaci u povratku kući, a on bi to neizbežno zaboravio, pa bi je onda psovao što joj je spremnik prazan. Ali ako bi otišla na bazar sama, još bi gore besneo. Povremeno je madar-džan molila komšinice da joj uzmu jednu-dve stvarčice, ali nastojala je da to ne čini prečesto, znajući da već šapuću zbog čudnovatog padar-džanovog šetkanja našom uličicom, pri čemu je pomamno razmahivao rukama i objašnjavao nešto pticama. I sestrama i meni bilo je neobično njegovo ponašanje, ali madar-džan nam je govorila kako otac mora da pije jedan naročit lek i da se zbog njega pokatkad ponaša čudno.

Kod kuće nisam uspevala da se uzdržim od prepričavanja svojih dogodovština u spoljašnjem svetu. To je Šehlu dražilo više nego Pervin, koja je bila srećna sa svojim olovkama i hartijom.

„Mislim da ću sutra uzeti na pijaci malo pečenih leblebija. Imam nešto sitniša. Ako bi volela, mogu i tebi da donešem, Šehla.“

Šehla je uzdahnula i premestila Sitaru s bedra na bedro. Izgledala je kao kakva mlada ozlojeđena majka.

„Pusti to. Nije mi do njih. Samo idi i završi šta imaš od posla, Rahima. Ubeđena sam da tamo namerno otežeš. Ne žuri ti se kući, mogu da se kladim.“

„Ja ne otežem. Nego idem da obavim kupovine koje mi madar-džan kaže da obavim. Ali nije ni važno. Videćemo se posle.“

Nisam baš doslovno htela da mi sestre zavide. Više sam želela da proslavim svoje nove povlastice odlazaka i dolazaka, tumaranja po prodavnicama bez sestrinskog nadzora. Da sam posedovala malo više takta, našla bih neki drugi način da se iskažem. Ali sam zato svojom jezičinom privukla hala Šejminu pažnju. Možda je moja neosetljivost imala neku višu svrhu.

Hala Šejma je bila majčina sestra – starija sestra. Madar-džan je bila bliskija s njom nego i sa kim drugim u porodici, te smo je često vidale. Da nismo rasle uz nju, verovatno bi nas prestrašio njen izgled. Hala Šejma se rodila s krivom kičmom koja joj je vijugala kroz leđa kao neka zmija. Iako su se deda i baba nadali da će joj naći prosca pre nego što iskrivljenost postane previše očigledna, stalno su je zaobilazili. Porodice su dolazile da se raspitaju za moju majku ili hala Zibu, najmlađu sestru, ali niko nije hteo hala Šejmu s njenim grbavim leđima i izdignutim ramenom.

Rano je u životu shvatila da nikome neće zapasti za oko, pa je rešila da se uopšte i ne uzbuđuje zbog svog izgleda. Puštala je obrve da joj narastu, nije čupala ono nekoliko raštrkanih dlaka na bradi i odevala se iz dana u dan u iste sumorne haljine.

Zato je svu energiju usredsredila na svoje sestričine i sestriće i brinula se o našem dedi i babi kako su starili. Hala Šejma je sve nadzirala – vodila računa da zadovoljavajuće prolazimo u školi, da imamo čestitu odeću za zimu, da nam se u kosi ne zapate vaši. Ona nam je bila rezervna podrška za sve što naši roditelji možda ne bi uspeli da učine za nas i spadala u one malobrojne koji su opstajali u padar-džanovoj blizini.

Ali hala Šejmu si morao znati da bi je *shvatio*. Hoću da kažem, da bi je istinski *shvatio*. Ko ne zna da joj je srce puno najlepših namera, odbio bi ga manjak ljubaznosti u razgovoru s njome, njene oštre kritike ili sumnjičavo škiljenje njenih očiju dok sluša. No onaj ko zna kako su se njoj obraćali čitavog života, i neznani i rođeni rod, ne bi se iznenadio.

Bila je dobra prema nama devojkicama i uvek je dolazila s džepovima krcatim bombona. Padar-džan bi podmuklo prokomentarisao kako su kod hala Šejme slatki jedino džepovi. Sestre i ja bismo glumile strpljenje dok iščekujemo da zašuškaju omoti čokoladica. Kad je došla, samo što sam se bila vratila s pijace i preostajalo je u obilju vremena da dobijem svoj deo slatkiša.

„Šejma, tako mi boga, ti ćeš razmaziti te devojke! Odakle nabavljaš takve čokoladice u današnje vreme! Sigurno nisu jeftine!“

„Ne zaustavljaj magarca koji nije tvoj“, ispalila je ona u odgovor. To je bila još jedna hala Šejmina osobina. Svi su se služili tim starim avganistanskim izrekama, ali hala Šejma bez njih takoreći nije umela da prozbori. Zbog toga su razgovori s njom bili jednako vrludavi kao njena kičma. „Ne mešaj se i pustimo devojke da se vrate svojim domaćim zadacima.“

„Završile smo sve domaće zadatke, hala Šejma-džan“, rekla je Šehla. „Radile smo ih čitavo prepodne.“

„Čitavo prepodne? Zar danas niste bile u školi?“, nabrale su se Šejmine obrve.

„Nismo, hala Šejma. Više ne idemo u školu“, odgovorila je Šehla odvrativši oči u stranu, pošto je znala da će madar-džan zbog toga nadrljati.

„Šta to znači? Raisa! Zašto devojčice nisu u školi?“

Madar-džan je preko volje odvojila pogled od čajnika.

„Morali smo opet da ih ispišemo.“

„Za ime božje, kakvo ste suludo opravdanje našli ovoga puta da ih sprečite da se školuju? Da nije neki pas zalajao na njih na ulici?“

„Ne, Šejma. Zar misliš da ih ne bih mnogo radije slala u školu? Samo je reč o tome što na ulicama uleću u gluposti. Znaš kakvi umeju da budu dečaci. A ni njihov otac, hm, naprosto nije oduševljen idejom da ih šalje iz kuće tek da bi se njima poi-gravali dečaci iz komšiluka. Zaista, i ne krivim ga. Znaš, ima tek godinu dana otkako uopšte i smeju da idu ulicom. Možda je jednostavno prerano.“

„Prerano? Ja bih rekla da je prekasno! Trebalo je sve vreme da idu u školu, a nisu išle. Zamisli koliko zaostaju, a sad kad bi mogle to da nadoknade, ti nameravaš da ih držiš kod kuće da bi ribale podove? Na ulici će uvek biti budala koje će svašta

govoriti i svakako gledati. Na to računaj. A ako zbog toga držiš ove devojkice u kući, onda ni sama nisi ništa bolja od onih talibana što su im pozatvarali škole.“

Šehla i Pervin su se zgledale.

„Pa šta onda treba da radim? Arifu je rođak Hasib pričao da...“

„Hasib? Onaj zvekan što je gluplji od ruskog tenka? Donosiš odluke o sudbini svoje dece na osnovu nečeg što priča Hasib? Sestro, imala sam lepše mišljenje o tebi.“

Madar-džan je od jeda huknula i protrljala se po slepoočnicama. „Onda ti sedi ovde dok Arif ne dođe kući, pa mu sama reci šta po tvom mišljenju treba da radimo!“

„Jesam li uopšte rekla da odlazim?“ hladnokrvno je odvrtila hala Šejma. Podmetnula je jastuk pod neravna leđa i navalila se na zid. Mi smo prikupljale hrabrost. Padar-džan je mrzeo da se rve sa hala Šejminim nametanjem i podjednako nije imao dlake na jeziku kad dotle dođe.

„Ti si glupak ako misliš da je ovim devojkama bolje da trunu kod kuće nego da nešto nauče u školi.“

„Ni ti nisi školovana, pa vidi kako si fino ispala“, zajedljivo je kazao padar-džan.

„Imam ja mnogo više pameti od tebe, *inženjer-sahibe*.“ Nizak udarac. Padar-džan je po završetku srednje škole želeo da stekne diplomu inženjera, ali nije uspeo da se upiše zbog ocena. Umesto toga je odslušao neke opšte predmete u trajanju od jednog semestra, a onda napustio školu da bi se zaposlio. Držao je radnju gde je popravljao stare elektronske uređaje, i premda je bio poprilično spretan u svom poslu, još ga je ljuto peklo što se nije ostvario kao inženjer, jer to je među Avganistancima visoko cenjena titula.

„Nosi se dođavola, Šejma! Gubi se iz moje kuće! To su moje kćeri i ne treba mi da slušam nekog bogalja da mi priča šta treba da radim s njima!“

„E pa, ovaj bogalj ima jednu zamisao koja bi mogla i da ti reši problem – dozvolila bi ti da sačuvaš svoj dragoceni ponos i istovremeno omogućila devojkama da se vrate u školu.“

„Mani se toga. Samo odlazi, da ne moram više da ti gledam lice. Raisa! Gde mi je, dođavola, jelo?“

„Kakva ti je to zamisao, Šejma?“ uskočila je madar-džan, željna da čuje šta njena sestra ima da kaže. Ipak ju je u krajnjoj liniji poštovala. Šejma je najčešće bila u pravu. Madar-džan je žurno sipala jelo u tanjir i odnela ga padar-džanu, koji je trenutno bezizrazno zurio kroz prozor.

„Raisa, zar si zaboravila priču koju nam je pričala baba? Sećaš se bibi Šekibe?“

„Ah, nje! Da, ali čime će priča pomoći devojkama?“

„Ona je postala ono što je bilo potrebno njenoj porodici. Postala je ono što je bilo potrebno kralju.“

„Kralju“, frknuo je padar-džan. „Tvoje priče su sve luđe kad god otvoriš ta ružna usta.“

Hala Šejma se napravila da nije čula njegovu opasku. Naslušala se i mnogo goreg.

„Zaista misliš da bi to moglo i kod nas da se primeni?“

„Devojkama je potreban brat.“

Madar-džan je odvrtila pogled i razočarano uzdahnula. Njen neuspeh da rodi sina bio joj je bolna tačka još od Šehlinog rođenja. Nije predviđala da će se te večeri isto pitanje opet naći u središtu opšte pažnje. Izbegavala je padar-džanove oči.

„To si došla da mi kažeš! Da nam treba sin? Misliš da ja to ne znam? Da je tvoja sestra bolja supruga, možda bih ga i imao!“

„Prestani da trucaš i pusti me da dovršim.“

Ali nije dovršila. Samo je započela. Te večeri je hala Šejma započela priču o mojoj čukunbabi Šekibi, priču koju sestre i ja nikada dotad nismo čule. Priču koja me je preobrazila.

DRUGO POGLAVLJE

ŠEKIBA

Šekiba.

Tvoje ime znači dar, kćeri moja. Ti si dar od Alaha.

Ko je mogao znati da će Šekiba postati ime što joj je dato, dar koji prelazi iz ruke u ruku? Šekiba se rodila na samom začetku dvadesetog veka, u jednom Avganistanu koji su pohotno merkale i Rusija i Britanija. Smenjivale su se, obe obećavajući da će štititi granice koje su upravo pregazile, poput pedofila koji se zaklinje da voli svoju žrtvu.

Granice između Avganistana i Indije svaki čas su iscrtavane i prepravljane, kao da se pišu samo olovkom. Ljudi su pripadali sad jednoj sad drugoj zemlji, nacionalnosti su se menjale kako vetar dune. Za Veliku Britaniju i Sovjetski Savez, Avganistan je bio igralište na kom se vodila njihova „Velika igra“, borba moći radi kontrole nad Centralnom Azijom. Ali ta igra se polako primicala kraju; avganistanski narod se žestoko opirao i otr-
zao kontroli. Grudi su se nadimale od ponosa kad Avganistan-
ci pripovedaju o svom otporu.

Ali uzimani su delovi Avganistana – malo-pomalo, sve dok mu se granice nisu skupile onako kako se skupi vuneni džemper ostavljen na kiši. Severne oblasti poput Samarkanda i Buhare otela je još ranije Ruska carevina. Krnjili su se komadi juga, a zapadni front je s godinama potiskivan sve dublje.

U tom smislu, Šekiba je bila Avganistan. Još od detinjstva, tragedija i zloba krnjile su je sve dok nije ostao samo fragment one ličnosti u koju je trebalo da se razvije. Da je Šekiba bila lepša, nešto makar prijatno oku da se napaja njome! U tom slučaju se njen otac još i mogao nadati da će joj ugovoriti valjan brak kad za to kucne čas. Možda bi je ljudi posmatrali s mrvičkom blagosti.

Ali Šekibino selo bilo je nemilostivo. Da bi stigao u Kabul, putnik je morao da jaše nedelju dana, da pregazi jednu reku i tri planine. Ljudi su pretežno provodili čitav život u selu, među zelenim livadama okruženim planinama, hodajući zemljanim puteljcima što spajaju imanje sa imanjem. Njihovo selo nalazilo se u dolini, na tamnom tlu hranjenom obližnjom rekam, a visoki planinski vrhovi stvarali su osećaj zagrađenosti, privatnosti. Tu je boravilo nekoliko desetina familija, porodica koje su se poznavale naraštajima. Većina je bila u ovom ili onom uzajamnom srodstvu, a ogovaranja su takođe bila sredstvo za prekraćivanje dokolice.

Šekibini roditelji bili su drugobratučedi, a brak im je ugovorila Šekibina baba po majci. I njihova je porodica, poput mnogih drugih, živela od zemlje. Svaka generacija je cepala porodično imanje da bi imala gde da izgradi dom, ukoliko neko odluči da napusti glavnu kuću familije. Šekibin otac Ismail Bardari bio je u svom domu najmlađi. Starija braća su se poževala pre njega i napunila imanje sopstvenim ženama i decom.

Videći da tu nema mesta za njegovu nevestu Šefiku, Ismail se dohvatio svoga dleta i dao se na rad. Imao je sreće, međutim, jer mu je otac zaveštao parcelu sa izuzetno plodnom zemljom koja mu je jamčila srazmeran deo letine. Znao je da je to zato

što je među braćom on najviše radio, a otac je hteo sigurnost da će potencijal te zemlje biti do kraja iskorišćen. Valjalo je hraniti mnoga gladna usta, a dobar rod mogao je doneti i dodatnih prihoda iz sela. Braća nisu posedovala Ismailove instinkte. On je imao dar. Znao je tačno kakva treba da bude temperatura da bi sejao, koliko često mora da ore tle, koja je savršena količina vode da bi usevi rasli. Ismaila su braća prezirala zato što je očevo miljenik. Pravila su se da im je draže da žive u glavnoj kući. Na kraju je opasao svoj dom zidom od blata i kamena da bi mu obezbedio privatnost, kako je i potrebno čestitom avganistanskom domu.

Ismail je doveo svoju ustreptalu nevestu u novu kuću, okruženu malom parcelom koja se graničila s bratovljevom zemljom. Stojeći ispred, viđala je svekrvu i snahe kako izlaze i ulaze, pod burkama nalik plavim tačkama u bledosmeđem predelu. Kad se žene zapute u njenom pravcu, pohitala bi unutra i pokrila se, posramljena što joj je stomak narastao od deteta. Ali svekrva i snahe su smatrale Šefiku glupom i bojažljivom, pa su se s vremenom sve manje zanimale za nju i njenu decu. Duboko su uzdisale kad progovore s njom, a šaputale njenom mužu kad nje nema u blizini. Da je Šekibin otac bio poput ostalih muškaraca, možda bi poslušao ta šaputanja i uzeo drugu ženu. No Ismail Bardari nije ličio na neke druge muškarce, te je ostao sa tom jednom ženom koju je imao, šta god njegova majka i sestre mislile o njoj.

Šekibina braća Tarik i Munis bili su jedina njena prava spona s familijom. Šefika je čuvala Šekibu i njenu sestricu Akilu, koju su zvali Bulbul zato što je njen prozračni, melodični glas podsećao Ismaila na tamošnjeg slavuja. Tarik i Munis su prelazili tamo-ovamo između očeve i dedine kuće, u ulozi kurira koji nose odeću, povrće i vesti. Dečaci su se veoma dopadali dedi i babi i bili su cenjeni kao muški naslednici. Ismailova majka bobo Šahgul često je govorila kako su ta dva dečaka jedino dobro što je proisteklo od Šefike. Dečaci su slušali mnoge

gnusne komentare, ali bili su dovoljno mudri da ne prenose sve što čuju. Šekiba i Akila nisu ni shvatale koliko slabo mari za njih očeva rodbina, pošto su dane provodile blizu majčinog skuta. Ponekad i preblizu.

Nespretna dvogodišnja Šekiba promenila je sebi život dok trepneš okom. Probudila se iz prepodnevnog dremeža i zapu-tila se da pronade majku. Šekiba je začula poznate zvuke lju-šćenja i zagegala se u kuhinjsku nišu. Malo stopalo je zapelo o rub haljinice i ruka je zamlatarala kroz vazduh, oborivši lonac s vrelin uljem sa peći pre nego što je majka stigla do nje. Ulje se prolilo i istopilo levu polovinu Šekibinog anđeoskog lišca u dronjavu meso puno plikova.

Šefika je vrisnula i krenula da kvasi ćerki lice hladnom vodom, ali zakasnila je. Zarastanje je trajalo mesecima, a Šefika je marljivo održavala čistoću Šekibinog lica pomoću nekakve smeše koju im je smučkao mesni alhemičar. Bol se pojačavao onako kako se koža borila da se oporavi. Šekiba samo što nije poludela koliko ju je svrbelo, te je majka bila prinuđena da joj umotava šake platnom, naročito kad čapka mrtvu, pocrnelu kožu. Nailazile su groznice, s tako visokom temperaturom da se detinje telašce treslo i grčilo, a Šefika nije imala šta da ponudi, nije ništa mogla da učini sem da se moli kraj kćeri, njišući se telom, i da preklinje Alaha za milost.

Čuvši za nesreću, bobo Šahgul je došla da obiđe Šekibu. Šefika je željno iščekivala da čuje ma kakav koristan savet koji bi svekrva mogla da joj pruži, ali ga bobo Šahgul nije imala za nju. Pre polaska, natuknula je Šefiki da bolje pazi decu i promrmljala reči zahvalnosti što nije posredi jedan od dečaka.

Šekibino preživljavanje bilo je doslovno čudo, još jedan dar od Alaha. Iako joj je lice zaraslo, nije više bilo isto. Otad pa nadalje, Šekiba je bila prepolovljena. Kad se smeje, smejaloo joj se samo pola lica. Kad plače, samo je pola lica plakalo. Ali najgora je bila promena u izrazima ljudi. Ako je vide zdesna, iz

profila, počeli bi da se osmehuju, ali kako im pogled skrene oko ugla, dalje od nosa, vlastito lice bi im se izmenilo. Svaka njihova reakcija podsećala je Šekibu na to da je ružna, da je grdoba. Neki bi uzmakli i poklopili šakom razjapljena usta. Drugi bi se usudili da virkaju u nju, žmireći, kako bi je bolje pogledali. Ljudi su na drugoj strani puta zastajali kao ukopani i upirali prstom.

Tamo. Jesi li je video? Eno ide devojčica sa pola lica. Rekoh li ti ja da izgleda užasno? Bog jedini zna šta su zgrešili kad su to zaslužili.

Čak su i strine i stričevi vrteli glavom i coktali svaki put kad je ugledaju, kao da se uvek iznova razočaraju i preneraze videći je na šta liči. Braća i sestre od strica smišljali su joj zlobne nadimke. „Šololika“, pošto joj je koža ličila na grudvasti, meki pirinač zvan *šola*. „Babalu“ ili čudovište. Taj nadimak je mrzela više od svih drugih, pošto se i sama bojala babalua, stvorenja kojeg se po noći plaši svako avganistansko dete.

Šefika se trudila da je zakloni od tih komentara, ruganja, piljenja, ali bilo je prekasno da se spase Šekibino samopoštovanje, roba koju narod ionako ne ceni mnogo. Prekrivala je Šekibu čadorom kada ugleda ljude da se bliže njihovoj kući, ili u onim retkim prilikama kad se čitava porodica odvaži da pođe u selo.

Upamti, Šekiba znači dar. Ti si naš dar, kćeri moja. Nema potrebe da ostali blenu u tebe.

Šekiba je znala da je jezivo unakažena i da je imala sreće što ju je uopšte prihvatila i najuža porodica. Leti je pod burkom bilo vrelo i zagušljivo, ali s njom se osećala bezbednije, zaštićenije. Nije bila baš doslovno srećna, ali zadovoljavala se time da boravi u kući, dalje od tuđih pogleda. Dani su joj tako prolazili sa manje uvreda. Roditelji su se još više udaljili od familije, te je rastao jed zbog Šefikine uobraženosti.

I Tarik i Munis bili su energični, a kako ih je razdvajalo svega godinu dana, mogli su proći kao blizanci. Kad su imali